

Писар Анатолій Борисович – аспірант кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету.

Писар А. Б.

Організація виховної роботи в закладах професійно-технічної освіти України (70-ті рр. ХХ ст.)

Виховання молодого покоління є одвічною проблемою людства, від ефективності вирішення якої залежить майбутнє кожної держави. Це стосується й виховання учнівської молоді в закладах професійно-технічної освіти сучасної України. Взятий нині курс на розбудову виховної роботи в цих закладах може бути успішно реалізований лише за умов урахування досвіду попередніх десятиліть, зокрема 70-х років ХХ сторіччя, коли вдосконаленню виховного процесу і покращенню виховної роботи приділяли неабияку увагу.

Мета статті – проаналізувати, як було організовано виховну роботу в закладах професійно-технічної освіти України в 70-ті роки ХХ століття.

На початку 70-х років ХХ століття відбувся ХХІV з'їзд КПРС (1971), де наголошувалося на серйозних недоліках в роботі професійно-технічних навчальних закладів. Акцентувалося, що в навчальному процесі недостатньо забезпечується єдність навчання і виховання учнів, а також наголошувалося на необхідності підвищення ідейно-політичної свідомості учнів [3, с. 98].

На виконання рішень цього з'їзду була прийнята Постанова КПРС і Ради Міністрів СРСР від 23 червня 1972 року № 497 «Про подальше вдосконалення системи професійно-технічної освіти», в якій указано: Державному комітету Ради Міністрів СРСР з професійно-технічної освіти разом із Міністерством освіти СРСР, Академії педагогічних наук СРСР, міністерствам і відомствам з метою підвищення якості навчання молоді в профтехучилищах треба розробити нові навчальні плани на 1972–1974 роки, що пов'язували б навчальний, виховний і виробничий процеси в єдине ціле. У Постанові також зазначалося,

що необхідно посилити увагу до змісту і організації навчального і виховного процесів, раціонального співвідношення різних форм професійного навчання. А керівним структурам професійно-технічної освіти треба було особливу увагу сконцентрувати на посиленні ідейно-політичного, морально-етичного, естетичного і фізичного виховання учнівської молоді [3, с. 100-102].

У цьому ж році ЦК КПУ і Рада Міністрів УРСР прийняли Постанову від 24 липня 1972 року «Про подальше вдосконалення системи професійно-технічної освіти Української РСР», окреслені в ній завдання спрямовувалися на виконання вищезгаданої Постанови КПРС і Ради Міністрів СРСР від 23 червня 1972 року, а саме:

- зобов'язати Державний комітет Ради Міністрів УРСР з професійно-технічної освіти і його органи на місцях, міністерства і відомства УРСР, виконкоми обласних, Київської і Севастопольської місцевих Рад депутатів трудящих прийняти міри для підвищення якості виховної роботи;

- Укрпрофраді, профспілковим організаціям повніше використовувати можливості трудових колективів підприємств і організацій для посилення виховної роботи в училищах [3, с. 308-310].

Отже, на початку 70-х років ХХ століття вперше для вирішення проблем закладів професійно-технічної освіти була задіяна вся держава. Особливу надію щодо вирішення вдосконалення виховної роботи покладали на Державний комітет УРСР з професійно-технічної освіти.

У свою чергу, як свідчать архівні матеріали, Державний комітет УРСР з професійно-технічної освіти 28 вересня 1974 року прийняв рішення «Про заходи з покращення виховної роботи з учнями профтехучилищ Української РСР» [4, арк. 43]. Це рішення спонукало професійно-технічні навчальні заклади до покращення роботи з усіх основних на той час напрямів виховання (ідейно-політичного, морально-етичного, естетичного і фізичного та ін.).

Зокрема, у звіті Херсонського обласного управління профтехосвіти зазначається, що з метою покращення виховної роботи з учнями розроблено заходи на 1974–1975 і на 1975–1976 навчальні роки. А навчально-методичні

ради та навчально-методичні кабінети серйозну увагу приділяли використанню в навчально-виховному процесі наукових рекомендацій і передового досвіду виховної роботи з учнями [4, арк. 45].

У 1974–1975 навчальному році ввели нові плани виховної роботи, в основу яких покладено нові для того часу методичні рекомендації. Так, центром ідеологічного виховання учнів ставали кабінети загальних дисциплін (кабінет «Радянського права», а також кабінети основ економіки, політекономії, суспільствознавства) [4 арк. 46]

Починаючи з 1975 року покращилася організація інтернаціонального виховання учнів, створювалися кутки інтернаціонального товариства, клуби інтернаціональної дружби. В клубах були всі ознаки оформленої належним чином структури: секції, девіз, правління, плани роботи [4, арк. 49].

Значну увагу приділяли військово-патріотичному вихованню. Цій проблемі навіть присвятили всесоюзну молодіжну конференцію «Вогняні роки», яка відбулася на базі навчальних закладів Херсонської області у квітні – грудні 1975 року. Важливо, що під час конференції було створено 14 аматорських об'єднань. Клуби «Патріоти батьківщини» провели 38 масових занять на військово-патріотичні теми. Університети майбутніх воїнів організували 104 зустрічі з ветеранами Великої Вітчизняної війни, Героями Радянського Союзу, в'язнями концтаборів. Також були проведені 74 усні журнали, уроки мужності [4, арк. 4]. У 1976 році відбулися республіканські педагогічні читання, де прозвучала доповідь «Міжпредметні зв'язки при вивченні початкової військової підготовки», в якій доповідач зазначив що, основною формою військово-патріотичного виховання став урок «Початкової військової підготовки» [6, арк. 59].

Ці зміни стали можливі завдяки об'єднанню навчального і виховного процесів. Коли поряд із позаурочною виховною роботою з учнівською молоддю у професійно-технічних навчальних закладах у виховних цілях почали використовувати й уроки з різних дисциплін. Проте позаурочна виховна робота не тільки не втратила своєї актуальності, а й удосконалювалася.

У 1976 році відбувся XXV з'їзд КПРС, де було наголошено на необхідності комплексного підходу до вдосконалення виховної роботи в професійно-технічних навчальних закладах, що згодом знайшло відображення в Постанові Президії Верховної Ради УРСР від 22 червня 1977 року «Про стан і міри з подальшого покращення підготовки робітників високої кваліфікації в закладах професійно-технічної освіти республіки в світлі рішень XXV з'їзду КПРС». У цьому документі зазначається, що Державний Комітет Ради Міністрів СРСР з професійно-технічної освіти, виконкоми місцевих Рад депутатів трудящих мають постійно покращувати виховний процес в закладах професійно-технічної освіти, забезпечувати єдність навчання і виховання молоді [3, с. 318]. А Міністерству культури УРСР, Спорткомітету УРСР, правлінню творчих спілок України, правлінню Української театральної спільноти треба велику увагу приділяти створенню високохудожніх творів про молоде поповнення робочого класу, укріпленню зав'язків творчих і спортивних організацій з закладами професійно-технічної освіти, естетичному і фізичному вихованню учнівської молоді [3, с. 321].

У 1977 році (30 серпня) була прийнята й постанова ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про подальше вдосконалення процесу навчання і виховання учнів системи професійно-технічної освіти», в якій йдеться про те, що великий вплив на підвищення рівня виховного процесу надають наставники молоді, які перейшли на педагогічну роботу в училища [3, с. 112]. Акцентувалося також на необхідності виховання в учнів високих ідейно-політичних і моральних якостей, любові до своєї професії, прагнення чесно і сумлінно працювати на благо Батьківщини [3, с. 114].

Така увага з боку держави до виховання учнів в закладах професійно-технічної освіти (подекуди надмірна) призвела до того, що виховна робота планувалася лише згідно програмам КПРС, рішень партії, державних, комсомольських і профспілкових органів з питань комуністичного виховання [5, арк. 135].

Разом із тим активізувалася робота з обміну передовим досвідом між колективами училищ з метою подальшого вдосконалення виховної роботи.

Це доводить звіт про відрядження з метою обміну досвідом делегації профтехучилищ Херсонської області до Дніпропетровського технічного училища № 5. У цьому закладі освіти з учнями проводилася дуже велика позакласна робота. Про це, наприклад, свідчить план виховної роботи на тиждень, а саме:

- понеділок – робота клубу «Кругозір»;
- вівторок – робота клубів «Книголюб», «Контакт»;
- середа – університет здоров'я;
- четвер – університет культури;
- п'ятниця, субота – культпоходи в кіно та театр, поїздки за місто, робота предметних кружків [6, арк. 69].

Така організація виховної роботи мала позитивні наслідки, зокрема те, що за 10 років у Дніпропетровському технічному училищі № 5 не було жодного правопорушення [там само].

У другій половині ХХ століття проводилися науково-теоретичні конференції, де вчителі та майстри виробничого навчання обмінювалися передовим досвідом виховної роботи педагогічних колективів професійно-технічних навчальних закладів. Як правило, на конференціях доповідачі розкривали позитивні і негативні моменти виховної роботи в закладах професійно-технічної освіти, а також надавали великого значення у вихованні учнівської молоді колективам та педагогам-новаторам. Підтвердженням цьому є звіти науково-теоретичних конференцій викладачів, які відбулися 1977 і 1978 роках.

Так, у 1977 році на науково-теоретичній конференції наголошувалося, що однією з принципіальних особливостей навчально-виховної роботи училища є повсякденна робота з базовим підприємством. Акцентувалося, що коли під впливом виробничого колективу перед учнівською молоддю розкривається конкретний зміст їх нової моралі і обов'язків як члена цього колективу, їм стає

ближче відповідальність кожного працівника [1, арк. 8]. Йшлося й про таке: великий досвід колективу училища з формування любові до обраної професії переконує, що вкрай недостатньо проведення окремих заходів з виховання цікавості до професії. Для міцного закріплення намірів підклітка навчатися професії і присвятити її життя треба використовувати цілий комплекс продуманих заходів і виховних методів [там само, арк. 22]. А головне завдання педагогічного колективу полягає в тому, щоб допомогти учням в підготовці себе до професії. В основу праці з учнями має покладатися виховання активного, свідомого, творчого відношення до своєї праці. Тому виховання позитивного відношення до праці починається з ідейно-політичного виховання молоді [там само].

Педагоги закладів професійно-технічної освіти виховну роботу вибудовували з урахуванням спадщини А. Макаренка, якій на науково-теоретичних конференціях зазвичай приділяли неабияку увагу.

Зазвичай акцентувалося, що А. Макаренком за довгі роки педагогічної діяльності створена цілісна педагогічна система, в якій розкривається багато питань методики виховання молоді. Наголошувалося, що основним його принципом завжди було як можливо більше вимогливості до людини і як можна більше поваги до неї. Услід за Антоном Семеновичем підкреслювалося, що колектив виховує в учнів найцінніші якості характеру, дисципліну, волю, настирність, почуття колективізму, відповідальність за доручену справу. Ніхто не сприяє більше формуванню моралі, як вплив колективу [1, арк. 31-32].

У 1978 році на науково-теоретичній конференції констатувалося, що праця цілеспрямовано впливає на особистість та тісно пов'язана з іншими виховними впливами, і якщо це не враховувати, то праця перетворюється в обридлий обов'язок, і не дає нічого ні розуму, ні душі [2, арк. 24].

Як бачимо, учасниками конференцій основний акцент зроблено на виховання учнівської молоді педагогічним і виробничим колективами, а також на прищеплення любові до професії і праці.

Аналізуючи, як було організовано процес виховання учнів у закладах професійно-технічної освіти України в 70-ті роки ХХ століття, можна зробити висновок, що для вирішення цієї проблеми (внаслідок відповідних дій уряду) була задіяна значна кількість державних структур, органів та підприємств. Завдяки цьому в таких закладах була створена досить дієва система виховання учнівської молоді. А поєднання навчального і виховного процесу надало змогу вирішувати виховні завдання не лише в позаурочній діяльності, а й на уроках, що, без сумніву, позитивно вплинуло на якість виховної роботи. І хоча у закладах професійно-технічної освіти України чи не найбільшу увагу приділяли ідейно-політичному вихованню, був наявний комплексний підхід до вирішення проблем виховання, який заслуговує на подальше, більш глибоке дослідження.

Література:

1. Доклады на научной-теоретической конференции преподавателей училища за 1977 г. *Державний архів Херсонської області (ДАХО)*. Ф-Р 3598. Оп. 3. Спр. 130. 153 арк.
2. Доклады на научной-теоретической конференции преподавателей за 1978 г. *ДАХО* Ф-Р 3598. Оп. 3. Спр. 199. 94 арк.
3. КПСС, Советское государство о подготовке молодой смены рабочего класса. 1940–1987 гг. / сост. Г. И. Терещенко. К. : Высшая школа, 1988. 416 с.
4. Справки и переписка с Госкомитетом Совета Министров УССР по профтехобразованию об участии в смотре коллективов, работе клубов интернациональной дружбы, развитии туризма и др. *ДАХО* Ф-Р3598. Оп. 3. Спр. 48. 98 арк.
5. Справки и акты проверки учебно-воспитательной и производственной работы сельских пофтехучилищ за 1977 г. *ДАХО*. Ф-Р 3598. Оп. 3. Спр. 107. 221 арк.
6. Справки и сведения о достижениях в учебно-воспитательной работе, участии в республиканских педчтениях, работе библиотек и др. *ДАХО*. Ф-Р 3598. Оп. 3. Спр. 60. 71 арк.